

O kebru ali majskem hrošču (*Melolontha melolontha* L.)

Bojan Kofler

Majski hrošč (*Melolontha melolontha* L.) – samec.

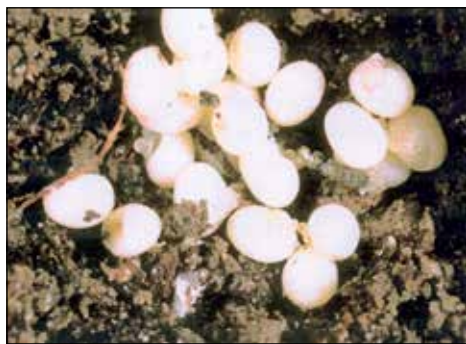
Komaj sem shodil, že sem poznal nekaj hroščev: pikapolonico, pa "koloradarja" in seveda "kebra", kot smo rekli majskemu hrošču. Prav "kebri" so bili med vsemi hrošči najiminitnejši in pri otrocih najbolj priljubljeni. V hladnih majskih jutrih sem jih otrple od mraza stresal z vej sadnega drevja. Še posebno veliko jih je bilo v krošnji naše stare češplje. Z njimi sem hranil kokoši, ki so jih prve dni strastno požirale, kasneje pa jim je ob silnih količinah rdečerjavih hroščev tek popolnoma usahnil. Spomnim se, da je

mama kmalu ugotovila, kako so kurja jajca nenadoma dobila zoprno grenek okus. Temu je seveda sledila takojšnja prepoved nadaljnega krmljenja in takrat so hrošči dobili domovanje v kartonski škatli, ki sem jo do polovice nastlal z zanje slastnimi listi naše češplje. Opazoval sem jih od jutra do večera, od njih se nisem mogel ločiti niti, ko je bilo treba v šolo. Na skrivaj sem največjega vtaknil v kartonsko škatljico. V dolgih, dolgočasnih urah šolskega pouka sem na skrivaj poslušal neutrudno škrebljanje močnih nog,

ki so poskušale razkleniti stene njegove ječe. Komaj sem dočakal šolski zvonec in hajdi domov. Seveda ne po cesti, ampak po daljši poti čez hrib. Na vrhu hriba sem se usedel, odprl škatlo in hrošča vzel na dlan. Kot da ga vidim prvič, sem si ponovno natančno ogledal njegovo močno telo in krepke noge z dolgimi krempljci. Po tipalkah sem lahko ugotovil, ali gre za samca ali za samico. Samce sem ločil od samic po njihovih veliko večjih pahljačastih tipalkah, ki so me spominjale na košate moške brke. Ko sem dlan stisnil v pest, se ponovno nisem mogel načuditi, s kakšno neverjetno močjo jo je poskusil razpreti, in spet mu je to tudi uspelo. Ko sem hrošča na dlani položil na hrbet, se je z nekaj krepkimi brkami hitro postavil na noge. Malo je počakal, nato pa odločno splezal na iztegnjeni kazalec. Na njegovi konici se je najprej nekajkrat zavrtel naokrog; najprej v levo, nato v desno. Potem se je umiril. Naenkrat je pričel s "pumpanjem", kmalu zatem je razprl svoje rdečerjave pokrovke, izpod njih so pokukala prozorna zadnja krila, in ko jih je razpel, je zabrenčalo: brrrr, in majski hrošč je presenetljivo hitro izginil v smeri najbližnjih drevesnih krošenj.

Nikoli ne bom pozabil hroščevih let, ko so bili majski hrošči še posebej številni. Takrat so v prvem večernem mraku na travnikih in vrtovih, najraje ob krošnjah grmov in sadnega drevja, brenčale neznanke množice hroščev. V splošnem neredu so se zaletavali v ovire, ki so jim zapirale pot; torej tudi v vame, v moje telo in glavo, in se mi zapletali v lase. Vendar ni trajalo dolgo. Bolj se je temnilo, bolj je zamiral direndaj. Ko se je znočilo, je ples hroščev povsem ponehal.

Tako, kot so se majski hrošči v začetku maja nenadoma pojavili v velikih količinah, tako so naenkrat izginili in po nekaj tednih kljub vztrajnemu iskanju ni bilo mogoče dobiti nobenega več. Čas majskega hrošča se je hitro iztekel. Tisti, ki niso bili požrti, so poginili. Dobi majskih hroščev je sledila mnogo daljša doba ogrcev. Samice majskih hroščev so namreč s svojimi legli položile v zemljo drobna jajčeca, iz katerih so se izlegle podolgovate, šesternoneglice ličinke. Ti t. i. grci so bili na začetku neznamni.

Jajčeca majskega hrošča v zemlji.

Ogrc majskega hrošča pri objedanju korenin.

Na žalost in jezo kmetov in vrtničarjev se je ob njihovem vztrajnem grizenju korenin posušila marsikatera rastlina, sami pa so ob tem rasli in se debelili. V treh do štirih letih so se razvili v prave velikane, ki so dosegali debelino moškega mezinca. Z njimi sem se srečeval zlasti ob spomladanskih zemeljskih delih na vrtu in travniku. Z vsako peto ali šesto lopato se je med temno prstjo zasvetil ogrc. Njegovo podolgovato, belkasto, popolnoma mehko telo se je nadaljevalo v rdečerjavo, kot kamen trdo glavo z mogočnimi čeljustmi, ustvarjenimi za grizenje korenin. Ob jesenskih prekopavanjih zemlje pa sem včasih naletel na čudne ovalne podzemeljske kamrice. V njih so bile skoraj negibne bube, včasih pa že kar odrasli hrošči. Bube majskega hrošča so bile po zunanjem izgledu nekaj med ogrcem in odraslim hroščem. Bile so belkaste barve, z negibljivimi tipalkami in nogami, podobnimi kot pri odraslem hrošču, tesno privitimi ob telo. Tudi hranile se niso več. Kljub navideznemu mirovanju pa je v njihovi notra-

Buba majskega hrošča v svoji podzemeljski kamrici.

njosti potekalo intenzivno preoblikovanje organov ličinke v organe odraslega hrošča. Na koncu tega dogajanja so se pojavili hrošči, v začetku voskasto beli in popolnoma mehki. Toda že po nekaj urah so postali rjavi in črni in njihov hitin je otrdel. Sedaj so bili sposobni izkopati pot na zemeljsko površino. Toda do njihovega majskega rojenja je bilo še daleč. Ko so majski hrošči zaključili svoj razvojni krog od jajčeca preko ogrca in bube do odraslega hrošča, je bila že pozna jesen in prihajala je zima. V svoji podzemeljski zibelki so mladi hrošči ostali vso zimo, dokler ni spomladansko sonce ogrelo zemljo. Ko se je temperatura tal dvignila, so si izkopali svojo pot na površje. V somraku zgodnje pomladi so potem v zraku zaplesali svoj svatovski ples.

Pred desetletji, ko se je majski hrošč še množično pojavljal, ga je poznal vsakdo. Dandanes postaja iz še ne povsem znanih razlogov vse bolj redek. Marsikdo ga ne prepozna več in ga zamenjuje z danes bolj pogostim, vendar manjšim in manj vpadljivim junijskim hroščem, ki pa ni niti senca "kebra" iz moje mladosti.

Majski hrošč (*Melolontha melolontha* L.)

Gostitelji:

Odrasli hrošči obžirajo liste listavcev in iglice macesna.

Ogrci obžirajo korenine številnih rastlinskih vrst.

Morfologija:

Odrasli hrošči so dolgi 25–30 mm in imajo si-vočno glavo, črno oprsje in rdečerjavo obarvane pokrovke. Samci imajo velike, samice pa za polovico manjše pahljačaste tipalke.

Ogrci v zadnjem letu svojega razvoja dosežejo dolžino 40–50 mm. Imajo belkasto telo s temnejšim zadkom, rdečerjavo glavo z mogočnimi čeljustmi in na oprsju tri pare dobro razvitih nog.

Biologija:

Majski ali rjavi hrošč je v večjem ali manjšem številu razširjen po vsej Evropi. Razvojni krog je 3-, 4- ali 5-leten, odvisno od klimatskih pogojev. Razvoj od jajčeca do odrasle živali traja pri nas v Sloveniji 3 leta, tako se četrto leto na pomlad spet pojavijo hrošči.

Odrasle živali pridejo na površje odvisno od vremenskih razmer konec aprila ali v maju. Naselijo se v krošnje dreves, zlasti bukve, hrasta, divjega kostanja, lipe, bresta, gabra, javorja, breze, topola, vrbe, sadnega (zlasti češnje), pa tudi drugega drevja, kjer žro popke in mlade liste. Hrošči lahko obžro vse liste, da ostanejo le gole veje; nato se selijo na sosednje drevo. Preden vzletijo, pospešijo dihanje, da si načrpajo zraka. Pri tem izvajajo značilne gibe: iztezajo in pritezajo glavico, širijo in ožijo zadek, nato dvignejo pokrovke, razprostro krila in vzletijo. Med letanjem utripujejo samo s kožnatimi krili, s pokrovkami, ki komaj vidno trepetajo, pa v zraku krmari-

jo. Niso posebno spretni letalci; pogosto se zale-tijo v kak predmet in padejo na tla. Največ se jih nabere na kakem osamljenem drevesu. Ponoči obzirajo liste in obmirujejo šele, ko jih prevzame jutranji hlad. Listov se drže s krepeljci. Živijo 4–7 tednov.

Rojenje poteka v mraku pri temperaturah nad 8–9 stopinj in traja do znočitve. Oplojene samice izležejo v zemljo 10–20 cm globoko 20–40 jajčec. To se lahko ponovi še enkrat ali dvakrat. Tako lahko samica odloži 60–80 jajčec. Po 4–6 tednih se izležejo črvičaste ličinke s tremi pari nog; to so ogrci ali podjedi. So slepi, pokriva jih mehka, bela hitinjača, le glava je rdečerjava. Imajo gri-zalo, kot smo že rekli, 3 pare nog in ob straneh dobro vidne dihalnice. Živijo samo v zemlji in se v začetku hranijo samo z rastlinskimi odpadki in koreninskimi laski. Ko nastopi mraz, se zarijejo globlje v zemljo in otrpnejo. Kakor hitro se na-slednje leto otopli, nadaljujejo z obžiranjem ko-reninic. Ko malo odrastejo in jim čeljusti otrde, obgrizujejo že debelejša korenine. Venomer rije-jo pod zemljo in grizejo sočne korenine. Že sko-raj odrasli ogrci povzročijo veliko škodo tako na zelnatih kot tudi na olesenelih rastlinah. Preden

dorastejo, se večkrat levijo. V drugem, tretjem ali četrtem letu po rojenju ogrci odrastejo. Na globi-ni 20–50 cm si izdolbejo votlino. Tu se olevijo, iz-pod stare kože se prikaže buba, ki se ne hrani in tudi ne giblje. Na njej so že zasnovane noge, krila, tipalnice in polagoma se oblikujejo tudi vsi drugi organi odraslega hrošča. Buba miruje približno 6 tednov, nato se levi in prikaže se razvit hrošč. Sprva je bled in slaboten, kmalu pa mu hitinjača otrdi in dobi značilno barvo. Mladi hrošči ostane-jo v zibki in prezimijo.

Sovražniki:

Največ hroščev pojedjo žužkojedi ptiči, netopirji, jež, lisica, veverica, kuna, jazbec in divji prašič. V zemlji pa pojedjo mnogo hroščevih ličink zla-sti krt, bramor, rovke, voluhar pa tudi poljske in gozdne miši.

Gospodarska škodljivost:

Majski hrošči so lahko pomembni škodljivci v sadjarstvu in vinogradništvu. Škoda v kmetijstvu in gozdarstvu je manjša, vendar ob močnejšem napadu lahko pride tudi do odmiranja dreves in vrtnih in poljskih rastlin.

LITERATURA

- F. P. Moehres: *Kaefer*. Stuttgart: Chr. Belsler Verlag, 1963.
 A. B. Klots, E. B. Klots: *Ilustrirana enciklopedija živali. Žuželke*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1970.
 J. Zahradnik: *Kaefer Mittel- und Nordwesteuropas*. Hamburg, Berlin: Verlag Paul Parey, 1985.
 J. Zahradnik: *Kaefer*. Muenchen: Mosaik Verlag GmbH, 1976.
 J. R. Winkler: *Taschenatlas der Kaefer*. Hanau: Verlag Werner Dausien, 1969.
 Hadži, Bernot, Vodnik, Pirc: *Zoologija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1949.
 Ž. Kovačević: *Primijenjena entomologija*. Zagreb: Poljoprivredni nakladni zavod, 1956.